Aliona DOSCA

COMPETENŢELE TRADUCĂTORULUI DE TERMINOLOGIE JURIDICĂ
(abordări şi concepţii)

Noţiunea de „competenţă” este definită drept „capacitate a cuiva de a se pronunţa asupra unui lucru, pe temeiul unei cunoaşteri adânci a problemei în discuţie…” [1, pag. 203]. Pentru a stabili sensul „competenţei unui traducător” este necesară punctarea următorului aspect: traducătorul procesează texte. La fel ca orice participant la actul comunicării, el trebuie să posede anumite cunoştinţe şi abilităţi proprii tuturor celor ce comunică, or – traducerea este o comunicare specială, care se realizează în cel puţin două limbi diferite.

Lista plauzibilă de abilităţi, sugerată de *Johnson* şi *Whitelock*, este următoarea:

„…traducătorul profesionist (care traduce texte de specialitate) are nevoie de cunoştinţe referitoare la:

– limba-ţintă (LŢ),
– tipul de text,
– limba-sursă (LS),
– domeniul din care face parte subiectul traducerii (cunoştinţe din „lumea reală”),
– analiza contrastivă…”.

Este incontestabil faptul că un traducător profesionist trebuie să mai ştie:

• a structura afirmaţiile (noţiuni de semantică);

• a sintetiza şi a analiza enunţurile pentru a transmite un mesaj (noţiuni de sintaxă);

• a realiza un text cu ajutorul propoziţiilor (noţiuni de pragmatică).

Nerespectarea exigenţelor menţionate duce la incoerenţa textului tradus. Fără primele două traducătorul nu ar putea înţelege sensul cuvintelor, iar fără ultima cerinţă textul s-ar reduce la sensul semantic dat de enunţurile care, deşi s-ar putea caracteriza prin coeziune formală, nu ar fi coerente din punct de vedere funcţional. În **Linguistics and natural language processing** V. Raskin afirma: „Având în vedere că traducerea lingvistică are drept scop obţinerea unei competenţe egale cu cea a vorbitorului nativ, o teorie a traducerii din perspectiva lingvisticii aplicate ar trebui să urmărească egalarea competenţei traducătorului cu cea pe care o are vorbitorul bilingv nativ”.

Unii lingvişti acceptă dihotomia competenţă-performanţă, alţii o resping.

Prezentăm în continuare „competenţele traducătorului pro-

BDD-A20775 © 2006 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:51 UTC)

fesionist", bazate pe patru componente, menţionate şi de Roger T. Bell [2, pag. 59-60]:

1. **Competenţa gramaticală**, care presupune cunoaşterea codului lingvistic al regulilor de formare a cuvintelor, de pronunţie / scriere şi de structurare a propoziţiilor;

2. **Competenţa socioling-vistică**, ce presupune abilităţile necesare şi capacitatea de a utiliza şi de a înţelege enunţurile în context, de a percepe sensul lor real, conferit de subiect, de context, de statutul participanţilor, de scopul interacţiunii etc.;

3. **Competenţa de discurs**, care presupune capacitatea de a combina forma şi sensul pentru a obţine texte scrise sau orale de diferite genuri, cu un caracter unitar. Unitatea sensului literal sau a sensului ce rezultă din contextul social trebuie să fie dată de coeziune şi de coerenţă;

4. **Competenţa strategică**, care presupune cunoaşterea şi utilizarea strategiilor de comunicare, cu scopul eficientizării comunicării şi pentru compensarea eşecurilor.

În afară de competenţele lingvistice, este necesar ca traducătorul să posede şi competenţele de comunicare specifice fiecărei culturi, care constau în:

1. Cunoaşterea codului şi a convenţiilor care guvernează şi care restricţionează comunicarea, precum şi capacitatea de a folosi convenţiile respective;

2. Cunoaşterea opţiunilor de exprimare, precum şi capacitatea de utilizare a celor trei macrofuncţii ale limbajului (ideatică, interpersonală şi textuală).

Rolul primordial în acest caz îl are „competenţa strategică", or, un traducător se distinge printr-o „competenţă strategică" specială.

Analizând din altă perspectivă această problemă, se poate deduce că unui traducător în devenire ar trebui să i se reducă domeniul în care urmează să se perfecţioneze (domeniul, în acest caz, s-ar baza pe competenţa lui strategică) prin extinderea competenţei în celelalte trei domenii.

Procesul de desfăşurare a studiilor de traducător / interpret la Universitatea din Viena reprezintă un exemplu elocvent în ceea ce priveşte combinarea armonioasă a celor patru importante competenţe.

DATE FACTOLOGICE

Universitatea din Viena pregăteşte traducători / translatori care sunt ulterior autorizaţi la Centrul de Ştiinţe Translatorice (Zentrum für Translationswissenschaft – ZfT). Centrul are la baza activităţii sale şase directive:

1. Studiu de *Bacalaureat* (domeniu: traducerea scrisă / orală – **Übersetzen / Dolmetschen**),

BDD-A20775 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:51 UTC)

2. Studiu de *Masterat* (domeniul: traducere specializată şi terminologie – **Fachübersetzen und Terminologie**),

3. Studiu de *Masterat* (domeniul: traducere orală şi traducere scrisă – **Gesprächsdolmetschen und Übersetzen** – cu puncte principale: „traducere în relaţii de afaceri / întreprinderi" – **Geschäftsdolmetschen / Unternehmens- / Verhandlungsdolmetschen**; „traducere la tribunal" – **Gerichtsdolmetschen**; „traducere în domeniul social-medical" – **Dolmetschen in medizinischen und sozialen Einrichtungen**; „traducerea actelor juridice" – **Übersetzen von Schriftstücken / Urkundenübersetzen**),

4. Studiu de *Masterat* (domeniul: traducere orală la conferinţe – **Konferenzdolmetschen** – cu priorităţile: „traducerea simultană şi consecutivă la conferinţele specializate în politică, economie, drept, ştiinţe, medicină, tehnică" – **Konsekutiv – / Simultandolmetschen bei Fachkonferenzen aus Politik, Wirtschaft, Recht, Wissenschaften, Medizin, Technik**),

5. Studiu de *Masterat* (domeniul: traducere din mass-media şi literară – **Medien- und Literaturübersetzen** – cu priorităţile: „traducerea prozei narative" – **Übersetzen von Erzählprosa**; „traducerea textelor scenice" – **Übersetzen von Büh-nentexten**; „traducerea textelor ştiinţifico-publicistice" – **Übersetzen von publizistischen Sachbüchern**; „traducerea textelor publicitare" – **Übersetzen von Werbetexten**; „traducerea textelor istorico-artistice" – **Übersetzen von kunsthistorischen Texten**; „subtitrarea şi sincronizarea filmului" – **Film: Untertitelung und Synchronisierung**),

6. Studiu de *Doctorat* (planul de studiu este subordonat celui de doctorat în filozofie – **Doktoratsstudium der Philosophie**).

Acest Centru oferă, în cadrul studiilor de Bacalaureat, posibilitatea de a opta pentru una sau mai multe din cele 13 limbi de instruire (ca limbi de bază sau secundare): germana, engleza, franceza, italiana, japoneza, poloneza, portugheza, româna, rusa, sârbo-croata, spaniola, ceha, maghiara. Studiile de Bacalaureat asigură competenţa în domeniul traducerii orale / scrise şi servesc drept introducere în ştiinţele traductologice şi în domeniul terminologiei.

În aceste grupe se predau disciplinele necesare formării aptitudinilor generale pentru operarea cu terminologia din orice domeniu de referinţă – modulul **Grundausbildung** (economie, drept, tehnologii informaţionale etc.).

Acest studiu constă din două secţiuni: prima include studiul de bază (**Grundstudium**), iar după acesta – în funcţie de optarea

BDD-A20775 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:51 UTC)

pentru o anumită „ramură de studiu” (**Studienzweig**) – urmează cea de-a doua, care presupune specializarea fie în „instruirea în traducerea orală” (**Dolmetschausbildung**), fie în „instruirea în traducerea scrisă” (**ÜbersetzerInnenausbildung**).

Se organizează activităţi didactice (**Lehrveranstaltungen**) în formă de prelegeri (**Vorlesungen**), colocvii (**Kolloquien**), seminare (**Seminare / Proseminare**), exerciţii practice (**Übungen**) sau meditaţii şi conversaţii (**Repetitorien / Konversatorien**) – în domeniul juridic şi cel economic (cursurile fiind predate de jurişti, avocaţi, experţi în domeniu sau profesori specializaţi în general în terminologie, traducere şi metodică translatorică): *Grundbegriffe des Rechts und der Wirtschaft*, *Internationale Organisationen*, *Desktop Publishing in der Translation*, *Behördendolmetschen und Urkundenübersetzen* etc. După susţinerea examenelor de Bacalaureat, studenţii devin experţi, profesionişti (**Kulturexpert**), dar nu sunt consideraţi „traducători licenţiaţi”.

Printre viitorii traducători / interpreţi, la acest Centru îşi fac studiile şi aşa-numiţii **Forscher mit Interesse an Wissenschaft** (magiştri, doctoranzi, iniţiatori de proiecte etc.), care, oficial, pot fi înmatriculaţi la o altă facultate, specialitate, dar care pot asista şi la cursurile sau seminarele propuse de acest Centru. (**Die Wissenschaft und ihre Lehre ist frei”: Art. 17 Staatsgrundgesetz, 1867.**)

Iată lista activităţilor didactice propuse de Centrul de Ştiinţe Translatorice în grupele pentru vorbitorii de limba română („native speaker”) exclusiv cu scopul de a instrui traducători / interpreţi:

1. Traducerea orală: română-germană (exerciţiu practic).

2. Traducerea consecutivă: română-germană (exerciţiu practic).

3. Limbajul specializat juridic şi economic al României (prelegere, exerciţiu practic).

4. Limbaje specializate ale limbii române (prelegere, exerciţiu practic).

5. Competenţa textului: română (exerciţiu practic).

6. Limbajul juridic al României (exerciţiu practic).

7. Introducere în traducere: română-germană (prelegere, exerciţiu practic).

8. Traducerea consecutiv-comunicativă: română-germană (exerciţiu practic).

9. Traducerea simultană:

---

* Pentru cititorul interesat: alte informaţii despre activităţile didactice de la Universitatea Viena puteţi găsi pe pagina web a universităţii – www.univie.ac.at (Studium / Studienprogrammleitung Übersetzen und Dolmetschen, Vorlesungsverzeichnis)

BDD-A20775 © 2006 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:51 UTC)

română-germană (exerciţiu practic).

10. Culturologia României (exerciţiu practic).

Doar prin valorificarea cunoştinţelor acumulate, prin demonstrarea abilităţilor lingvistice şi a rezultatelor de la examene sau diverse alte probe se asigură şi viitorul specialistului.

Scopul instructiv al studiilor de Masterat (cu durata de 4 semestre) rezidă în obţinerea competenţelor profesionale pentru traducerea textelor de specialitate din domeniul economic, juridic, ştiinţific, tehnic ş.a. şi pentru acumularea cunoştinţelor profunde în domeniile: tehnologii translatorice, management terminologic, comunicare transculturală specializată, documentare tehnică, competenţe ştiinţifico-analitice.

Structura studiului de Masterat presupune module obligatorii şi module combinatorii opţionale. De exemplu, programul de studii pentru Masterat în domeniul „traducere specializată şi terminologie" constă din 6 module (modulele sunt divizate, la rândul lor, în prelegeri, seminare, exerciţii practice) şi se încheie cu o lucrare de magistru – 30 ECTS (**Magister-Arbeit**):

1. *Bazele ştiinţifice ale comunicării specializate interculturale* (16 ECTS) – **Wissenschaftliche Grundlagen der interkulturellen Fachkommunikation**;

2. *Managementul terminologic, ştiinţific şi al conţinuturilor / Tehnologii de traducere* (14 ECTS) – **Terminologie-, Wissens- und Contentmanagement / Übersetzungstechnologien**;

3. *Traducerea (specializată) în drept şi în economie* (12 ECTS) – **Fachübersetzen in Recht und Wirtschaft**;

4. *Traducerea (specializată) în tehnică şi în ştiinţe* (12 ECTS) – **Fachübersetzen in Technik und Wissenschaften**;

5. *Limbaje specializate* (12 ECTS) – **Fachsprachen**;

6. *Cursuri opţionale din alte programe de Masterat* (12 ECTS) – **Freie Wahlfächer**.

După încă doi ani studenţilor li se decernează titlul de magistru în filozofie (respectiv – în specializarea sau ramura de studiu aleasă – **Erlangung des Magistergrades der Philosophie aus der Studienrichtung Übersetzen- / Dolmetschausbildung, Studienzweig Übersetzenausbildung oder Dolmetschausbildung**) şi devin, astfel, traducători autorizaţi.

Aici se impune următoarea întrebare: Oare aceşti traducători sunt cu adevărat specializaţi în domeniul sau branşa în care vor efectua traduceri în viitor? Teoretic – da. Cunoştinţele generale şi specializate au fost asimilate, numărul de credite a fost acumulat. Practic însă – nu. Doar experienţa

BDD-A20775 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:51 UTC)

în cadrul unei uniuni a traducătorilor, asociaţii, birouri sau alte societăţi i-ar putea specializa *in grosso modo* şi le-ar oferi posibilitatea să-şi demonstreze abilităţile şi competenţele. Traducătorii care urmează şi studiile de doctorat au posibilitatea de a cerceta ştiinţific o temă cu o anumită directivă (de ex. traducerea actelor juridice sau traducerea în cadrul dezbaterilor juridice la Curtea Supremă etc.), de a confrunta, în mod independent, diverse dezbateri ştiinţifice şi de a valorifica rezultatele ştiinţifice printr-o contribuţie proprie superioară (**Dissertation**)

ACTIVITATEA PROFESIONALĂ A TRADUCĂTORULUI / INTERPRETULUI

Odată cu implementarea Legii Federale cu privire la experţii şi traducătorii autorizaţi şi licenţiaţi juridic, în Austria (**Bundesgesetz über die allgemein beeideten und gerichtlich zertifizierten Sachverständigen und Dolmetscher – SDG**) au fost modificate şi condiţiile de înscriere a candidaţilor la concursul de traducător / interpret pe lângă Curtea de Judecată. Uniunea Austriacă a Interpreţilor de pe lângă Tribunal (**Österreichischer Verband der Gerichtsdolmetscher – ÖVGD**), care are nevoie de absolvenţi cu experienţă de muncă în calitate de „interpreţi / traducători". Pentru absolvenţii cu specialitatea „Instruire în domeniul traductologiei" – **Übersetzer- und Dolmetscherausbildung** – este necesară prezentarea unui act care ar certifica doi ani de experienţă profesională în domeniu, iar pentru candidaţii la alte specialităţi – cinci ani de experienţă în domeniu.

Deoarece cererea este mare pe piaţa muncii din Viena, sunt atraşi mulţi vorbitori de limba română (inclusiv un număr redus de cetăţeni ai Republicii Moldova, în schimb – foarte mulţi români din România, Serbia, Ungaria). Iar pentru a se stabili pe teritoriul Austriei, aceşti cetăţeni sunt obligaţi sa semneze acordul de integrare (**Integrationsvereinbarung**), prin care acceptă studierea limbii germane.

Activitatea de traducere, pentru un viitor expert în traducere juridică, este exersată la următoarele Curţi de Judecată din Viena: **Jugendgerichtshof, Oberlandesgericht, Oberster Gerichtshof, Verwaltungsgerichtshof, Verfassungsgerichtshof, Handelsgericht**.

Comisariatele de poliţie de sector şi instituţiile administraţiei publice din Viena (**Bezirkspolizeikommissariate**, **Magistratsabteilungen-MA**, **Kundenservicezentren**) angajează noi traducători (**Kommunal- / Asyl- / Behördendolmetschen**) de limbile rusă, română,

BDD-A20775 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:51 UTC)

turcă, arabă, sârbo-croată etc. (faptul este motivat de imigraţia de cetăţeni de provenienţă străină care nu cunosc limba germană).

Pentru exercitarea profesiei de traducător / interpret pe lângă un Tribunal din Viena nu este suficientă cunoaşterea limbii germane şi a unei limbi străine, fiind necesară şi cunoaşterea sistemului de drept şi de judecată austriac, precum şi a ţării, în a cărei limbă se efectuează traducerea. În ceea ce priveşte exprimarea în scris a traducătorului, cunoaşterea limbii germane şi a limbii străine la nivel de gramatică, sintaxă şi ortografie este o exigenţă primordială. Atenţia, exactitatea şi corectitudinea traducerii sunt de o importanţă majoră, deoarece interpretul de pe lângă Tribunal devine, automat, o persoană în putere să emită acte şi documente cu sigiliu de valoare oficială.

Importante pentru exercitarea activităţii de interpret pe lângă Curte sunt flexibilitatea şi mobilitatea (în special pentru traducerile orale).

În cadrul actului de traducere nu sunt neglijate noţiunile complicate. Se permite, în cazul traducerii juridice, substituirea noţiunilor complicate prin cuvinte univoce sau explicarea acestora (traducere explicativă). De nenumărate ori acuzatul sau victima sunt persoane care provin din structuri sociale vulnerabile, unde limba este vorbită şi percepută la nivel de expresii cotidiene sau argouri. De aceea e necesar ca traducătorul / interpretul să cunoască aceste expresii pentru ca în aceste situaţii comunicarea şi înţelegerea dintre părţi să se realizeze cu succes.

De aceea se şi pun în discuţie aceste „competenţe" ale traducătorului. Traducătorul de acte juridice, interpretul pe lângă Curte este persoana care trebuie să înţeleagă exact sensurile şi nuanţele acestora şi să le medieze receptorilor (judecătorului, procurorului, autorităţilor de poliţie, avocatului, martorului etc.). Mesajul trebuie să păstreze informaţia din limba-sursă, să ajungă la destinatar fără modificări, să fie corect şi exact din punct de vedere lingvistic, şi, în cele din urmă, prin respectarea acestor cerinţe, să producă efect pozitiv prin inteligibilitate.

În concluzie, competenţele gramaticală, sociolingvistică şi de discurs pentru pregătirea unui viitor traducător sunt asimilate universitar în cadrul studiilor de Bacalaureat (3 ani) şi a celor de Masterat (2 ani). Competenţa strategică e acumulată în mod individual în urma diverselor activităţi de traducere (experienţă profesională).

BDD-A20775 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:51 UTC)

SURSE BIBLIOGRAFICE

1. *DEX – Dicţionarul explicativ al limbii române*. Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Bucureşti, Ediţia a II-a, Univers Enciclopedic, 1998.

2. Roger T. Bell, *Teoria şi practica traducerii*, Bucureşti, Editura POLIROM, 2000.

3. *Probleme actuale de traducere şi terminologie*, Centrul Naţional de Terminologie, Chişinău, 2002.

4. Kadric Mira, *Dolmetschen bei Gericht: Erwartungen, Anforderungen, Kompetenzen*, Wien, WUV-Univ.-Verlag, 2001.

5. Mary Snell-Hornby, Hans G. Hönig, Kussmaul, Peter Schmitt, *Handbuch Translation.* II. verbesserte Auflage, Tübingen, Stauffenburg Verlag, 1999.

6. Hale Sandra B., *The discourse of court interpreting. Discourse practices of law, the witness and the interpreter*, Amsterdam, Benjamins, 2004.

7. Browker Lynne, Pearson Jennifer, *Working with Specialized Language. A practical guide to using corpora*, Routledge, 2002.

8. Sandrini Peter, *Übersetzen von Rechtstexten. Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache*, Tübingen, Narr.-Forum für Fachsprachen-Forschung, 1999.

9. Pöchhacker Franz, *Dolmetschen. Konzeptuelle Grundlagen und deskriptive Untersuchungen*, Tübingen, Stauffenburg, 2000.

10. Schnitt Peter, *Cross-cultural communication. Geschäftsverhandlungen mit fremden Kulturen*, Wien, Wirtschaftskammer Österreich, 1999.

SUPORT INFORMAŢIONAL

1. Projektzentrum Lehrentwicklung: www.univie.ac.at/lehrentwicklung

2. Virtuelles eLearningCenter: www.elearningcenter.univie.ac.at

3. Zentraler Informatikdienst: www.univie.ac.at/ZID/elearning/

4. Universität Wien: www.univie.ac.at

5. www.juridicum.at

6. Österreichischer Verband der Gerichtsdolmetscher – ÖVGD: www.gerichtsdolmetscher.at

Viena, 10.04.2006

BDD-A20775 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:51 UTC)